

Türkiye’de Kültürel ve Yaratıcı Endüstrilerin Örgütlenmesi

The organization of cultural and creative industries in Turkey

İ. Erdem Seçilmiş*

Hacettepe Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, Ankara

Öz: *Yaratıcı ve kültürel faaliyetlerin kalkınma ve büyüme üzerine etkileri pek çok araştırmacı tarafından incelenmektedir. Ancak bahsi geçen çalışmalar sıklıkla gelişmiş ülkeleri odağına almakta ve asıl analiz edilmeye muhtaç olan az gelişmiş ülkeler arka plana itilmektedir. Oysaki kültürel ve yaratıcı endüstrileri (KYE) nispeten zayıf olan bu ülkelerin ilgili alanda aşama kaydetmesi sadece kendi refahları için değil küresel gönenç için de değerli bir katkı olacaktır. Bu nedenle çalışmada Türkiye’de KYE’nin örgütlenmesi incelemiştir. İlgili kapsamda firma ve işgücü bazında yoğunlaşma katsayıları hesaplanmıştır. Ulaşılan yargı; çalışan sayısını temel alan yoğunlaşma metodunun gelişmekte olan bir ülke niteliğindeki Türkiye için daha gerçekçi sonuçları işaret ettiği dir.*
Anahtar Kelimeler: *Kültürel endüstri, yaratıcı endüstri, kalkınma, yoğunlaşma katsayısı, Türkiye.*

Abstract: *The effects of the creative and cultural activities on growth and development have been addressed by a growing number of researchers. However, although there is a lack of research about developing countries, most studies focus on developed ones. In fact, the improvement of the related sectors in these countries, which have relatively underdeveloped creative and cultural industries (CCI), is important not only for their welfare but also for global wellbeing. For this aim, this study explores the organization of CCI in Turkey. The location quotients, are calculated by both using firm and employment data. The conclusion, inferred from the analysis, the calculation of the location quotient by using employment data seems to be a better option in order to describe the current situation of Turkey as a developing country.*

Keywords: *Cultural industry, creative industry, development, location quotient, Turkey.*

1. Giriş

“Yaratıcı endüstri” kavramı; teknoloji ve tasarım ile bağlantılı endüstrileri işaret etmek için son dönemde oldukça sık kullanılan bir kavramdır. Literatürde farklı yorumlara rastlanılsa da temel görüş; yaratıcı ekonominin yaratıcı endüstrilere ek olarak kültürel faaliyetleri de kapsadığı yönündedir (Hesmondalgh, 2002; Marcus, 2005; WF, 2007). Ancak bu çalışma çerçevesinde muğlaklığı önlemek amacıyla kültürel ve yaratıcı endüstri (KYE) ifadesi tercih edilmiştir.

“Yaratıcı ekonomi” kavramı; iktisadi büyüme ve kalkınmayı destekleyen yaratıcı varlıkların öncülüğündeki piyasalara vurgu yapmaktadır. Yaratıcı ekonomiyi oluşturan sektörleri; kaynağında bireysel yaratıcılık, yetenek ve kabiliyetin yattığı ve fikri mülkiyet haklarının üretilmesi-kullanılması yoluyla refah ve yeni iş imkanları yaratabilen sektörler olarak tanımlamak mümkündür (DCMS, 2001:5; UNCTAD, 2010:10). Yaratıcı sektörler ekonominin geri kalanından daha süratli büyüdükleri için (AK, 2007:3); KYE’ye yoğunlaşan ekonomiler için sürdürülebilir bir kalkınma hamlesi gerçekleştirmek daha kolaydır (DiNoto ve Merk, 1993:41-42).

* İletişim Adresi: e-posta: ies@hacettepe.edu.tr

Birleşik Krallık Kültür, Medya ve Spor Dairesi (DCMS) 1990'lı yılların sonlarında ülke ekonomisini kültür/yaratıcı ve yenilikçi odaklı olarak yeniden örgütlemeyi hedeflemiş ve ilgili alanda bir sınıflandırma geliştirmiştir. Tasnif dahilinde 13 alt alan tanımlanmıştır. Günümüzde hala geçerliliğini koruyan bu temel sınıflandırma içerisinde yer alan sektörler şunlardır: Reklamcılık, mimarlık, sanat ve antikalar, el sanatları, tasarım, moda, film ve video, müzik, gösteri sanatları, yayıncılık, yazılım, radyo-televizyon, bilgisayar oyunları.

Yukarıda aktarılan sektörlerin hacmi ve faaliyetleri tüm dünyada çeşitlilik göstermekte; bu nedenle de iktisadi etki ve katkıları farklılaşmaktadır. KYE'nin; çeşitli coğrafyalarda sergilediği performans GSMH payı olarak Çizelge 1'de aktarılmaktadır. Ek olarak Çizelge 2'de farklı ülkelerde kültürel sektörlerde istihdam edilen kişi sayısı paylaşılmıştır:

Çizelge 1. Dünyada KYE payları

Ülke	GSMH payı (%)	Yıl
Avrupa Birliği	3	2011
Birleşik Krallık	5	1997-2007
İtalya	3,5	2011
İspanya	4,8	2013
ABD	4	1997-2007

Kaynak: UNCTAD (2008), Cooke ve De Propris (2011), Lazeretti, (2013).

Çizelge 2. Kültürel sektörlerde çalışan kişi sayısı (2009)

Ülke	Toplam istihdama oranı (%)
İzlanda	3,2
Norveç	2,6
Finlandiya	2,3
İsveç	2,3
Danimarka	2,3
Portekiz	0,9
Romanya	0,8
Türkiye	0,4

Kaynak: EUROSTAT (2011).

Türkiye'de ise bugüne dek KYE'yi inceleyen kapsamlı üç araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaların tümü il bazındaki envanter raporlarıdır: İstanbul (Aksoy ve Enlil, 2011), Ankara (Güran ve Seçilmiş, 2013), İzmir (İZKA, 2013). Bahsi geçen çalışmalarda DCMS ve Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından önerilen sınıflandırma ve kavramlar üzerine temellenen melez metodolojiler tercih edilmiştir.

2. Veri Kaynakları ve Metodoloji

Literatürde sınıflandırma için tercih edilen ortak bir metodoloji yoktur. DCMS, UNCTAD ve Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) yöntemleri sıklıkla kullanılmaktadır. Bu araştırma en yaygın kullanıma sahip DCMS (2001) yaklaşımı esas alınarak hazırlanmıştır. DCMS sınıflandırması popüler bir yöntem olarak dikkat çekmektedir (Lazeretti, 2013; Trippl vd., 2013).

Çalışmada DCMS sınıflandırmasının 2013 sürümü esas alınmıştır. İlgili çerçevede tasnife dahil edilecek endüstriler belirlenmiştir. DCMS tarafından yaratıcı olarak tanımlanan endüstri grupları ve sektörler NACE Rev.2 kodları ile birlikte Çizelge 3'de aktarılmaktadır (NACE Rev.2; AB tarafından iktisadi faaliyetlerin istatistiki sınıflandırması için kullanılan kodlamanın en güncel ve yaygın sürümüdür.):

Çizelge 3. DCMS sınıflandırmasına göre yaratıcı endüstriler (2013)

Yayıncılık

Yazılım ve Programlama

58 Yayıncılık faaliyetleri	62 Bilgisayar programlama, danışmanlık ve ilgili faaliyetler
58.11 Kitap yayımı	62.0 Bilgisayar programlama, danışmanlık ve ilgili faaliyetler
58.12 Rehberlerin ve posta adres listelerinin yayımlanması	62.01 Bilgisayar programlama faaliyetleri
58.13 Gazetelerin yayımlanması	62.02 Bilgisayar danışmanlık faaliyetleri
58.14 Dergi ve süreli yayımların yayımlanması	
	<u>Tasarım ve Moda Tasarımı</u>
58.2 Yazılım programlarının yayımlanması	74.10 Uzmanlaşmış tasarım faaliyetleri
58.21 Bilgisayar oyunlarının yayımlanması	
58.29 Diğer yazılım programlarının yayımlanması	<u>Mimarlık</u>
	71.11 Mimarlık faaliyetleri
<u>Reklamcılık ve Pazarlama</u>	<u>Fotoğrafçılık ve Diğer Faaliyetler</u>
70.21 Halkla ilişkiler ve iletişim faaliyetleri	74.20 Fotoğrafçılık faaliyetleri
73.11 Reklam ajanslarının faaliyetleri	74.30 Tercüme ve sözlü tercüme faaliyetleri
73.12 Çeşitli medya reklamları için satış	
73.2 Piyasa ve kamuoyu araştırma faaliyetleri	
<u>Sinema filmi ve Video</u>	<u>Eğlence ve Sanat</u>
59 Sinema filmi, video ve televizyon programları yapım faaliyeti, ses kaydı ve müzik yayımlama faaliyetleri	90.0 Yaratıcı sanatlar, gösteri sanatları ve eğlence faaliyetleri
59.11 Sinema filmi, video ve televizyon programı faaliyetleri	90.01 Gösteri sanatları
59.12 Sinema filmi, video ve televizyon programları çekim sonrası faaliyetleri	90.02 Gösteri sanatlarını destekleyici faaliyetler
59.13 Sinema filmi, video ve televizyon programları dağıtım faaliyetleri	90.03 Sanatsal yaratıcılık faaliyetleri
59.14 Sinema filmi gösterim faaliyetleri	90.04 Sanat tesislerinin işletilmesi
	<u>Kültürel Eğitim</u>
	85.52 Kültürel Eğitim
<u>Müzik</u>	<u>Radyo ve Tv</u>
59.20 Ses kaydı ve müzik yayıncılığı faaliyetleri	60 Programcılık ve yayıncılık faaliyetleri
	60.10 Radyo yayıncılığı
	60.20 Televizyon programcılığı ve yayıncılığı faaliyetleri

Kaynak: DCMS (2013)'den yazar tarafından türetilmiştir.

Çalışmada kullanılan veri seti oluşturulurken çeşitli kaynaklardan faydalanılmıştır: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Kültür İstatistikleri, TÜİK Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri (yerel birim faaliyetlerine göre temel göstergeler), Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) verileri, ve Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) İstatistik Yıllıklarıdır (işyeri ve çalışan sayılarının illere göre dağılımı). Çalışmanın ilk etabında yaratıcı kümelerin tespiti için ilgili endüstrilerde faaliyet gösteren firmalara odaklanılmış ve Türkiye için “yoğunlaşma katsayıları (LQ)” hesaplanmıştır.

LQ analizlerinde temel olarak endüstrilerin sosyal ve coğrafi dağılımlarını belirlemek için bölgesel birim yerel işgücü sistemleri kullanılmaktadır (Müstakil iş gücü piyasasına sahip bölgeleri işaret eder (Smart, 1974: 252-261)). Ancak Türkiye genelinde bu tip bir veri olmadığı için il bazında analiz gerçekleştirilmiş ve öncelikli olarak firma kümelenmesine odaklanılmıştır. Bu yaklaşım çalışmada kent merkezlerine daha fazla önem atfedilmesine neden olmuştur. Bu kısıtlar çerçevesine LQ indeksi; bir bölgede KYE firmalarının ulusal ortalamalara nispetle yüksek bir yoğunlaşma gösterip göstermediğini belirlemek için kullanılmaktadır.

$$LQ_{fs} = \frac{E_{fs}}{E_s} / \frac{E_f}{E}$$

Yukarıdaki formülde E_{fs} s bölgesinde KYE’de uzmanlaşmış firma sayısını; E_s s bölgesinde toplam firma sayısını; E_f tüm ülkede KYE’de uzmanlaşmış firma sayısını; ve E tüm ülkede toplam firma sayısını ifade etmektedir. LQ değeri ulusal ortalamalarla karşılaştırıldığında ilgili bölgenin KYE yoğunluğunu işaret etmektedir. Eğer LQ birden büyük ise ilgili bölgede yaratıcı endüstri kümelenmesinin ulusal ortalamadan yüksektir. Bu sonuç bölgede yaratıcı endüstri yoğunlaşmasının varlığının göstergesidir.

3. Değerlendirme

Gerçekleştirilen analizlerde Türkiye’de KYE’de uzmanlaşan 11 il olduğu tespit edilmiştir. Çizelge 4’de tüm iller için LQ değerleri aktarılmaktadır. Temel gözlemler Türkiye’de KYE’nin görece olarak gelişmediğini işaret etmektedir. Ancak esas olarak dikkat çeken husus; Türkiye’deki KYE yoğunlaşmasının dünyadaki genel izlekten önemli ölçekte farklılaşmasıdır. Beklentiler ile uyumlu sonuçlar elde edilmemiştir. Çizelge 4’de de gözlemlendiği üzere yoğunlaşmanın gözlemlendiği iller arasında Ankara, İstanbul, Antalya ve Eskişehir gibi yüksek katma değer yaratan yoğun nüfuslu illerin yanında; Muş, Bingöl, Hakkari, Tunceli, Siirt, Ardahan ve Batman gibi nispeten seyrek nüfuslu ve iktisadi hacmin kısıtlı olduğu illerde mevcuttur. Bu tablo KYE yoğunlaşmasının genelde büyük kentlerde gözlemlendiği diğer çalışmalarla uyumsuzluk arz etmektedir (Scott, 2006; Stam vd., 2008; Baum vd., 2009). Halihazırdaki gözlemler de Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde yer alan bu illerin genelde endüstride özelde ise KYE’de bir uzmanlığı olmadığı yönündedir. Örneğin; 2010 yılı için il bazında kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasılaya bakıldığında Muş, Bingöl ve Hakkari en olumsuz tablounun sergilendiği 10 il içerisinde yer almaktadır. Genelde bu illerde kümelenme -diğer mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler- kapsamında değerlendirilen -uzmanlaşmış tasarım, fotoğrafçılık, tercüme benzeri faaliyetler- ve benzeri alanlarda gözlemlenmektedir. Bahsi geçen illerde yaratıcı potansiyeli sınırlı, geleneksel tipte üretim yapan, katma değer üretiminde düşük performans sergileyen küçük ölçekli işletmelerin sayıca çokluğunun analizin geçerliliğini etkileme olasılığı söz konusudur. Bu nedenle çalışmanın farklı metodolojik yaklaşımlar ile kontrolüne ihtiyaç duyulmuştur.

Literatürde firmaların gözlem birimi olarak kabul edildiği çalışmalar (Środa-Murawska ve Szymańska, 2013) yanında kümelenme eğilimi için firma yerine için işgücü istatistiklerini temel alan araştırmalar da mevcuttur (Pratt (1997), Bassett vd. (2002), De Propriis (2013)-Birleşik Krallık; Garcia vd. (2003)-İspanya; Trippel vd. (2013)-Avusturya). Bu çerçevede karşılaştırmalı analiz yapabilmek amacıyla işgücü yoğunluğu esas alınarak Türkiye için LQ indeksi; bir bölgede KYE çalışanlarının ulusal ortalamalara nispetle yüksek bir yoğunlaşma gösterip göstermediğini belirlemek hedefiyle tekrar hesaplanmıştır:

$$LQ_{is} = \frac{E_{is}}{E_s} / \frac{E_i}{E}$$

Yukarıdaki formülde E_{is} s bölgesinde KYE’de uzmanlaşmış çalışan sayısını; E_s s bölgesinde toplam çalışan sayısını; E_i tüm ülkede KYE’de uzmanlaşmış çalışan sayısını; ve E tüm ülkede toplam çalışan sayısını ifade etmektedir.

Çizelge 4. İl bazında LQ (firma) değerleri

İl	LQ firma		
Ankara	1,4682	Tunceli	1,0472
Muş	1,3866	Siirt	1,0464
İstanbul	1,3277	Ardahan	1,0356
Bingöl	1,2078	Batman	1,0350
Hakkari	1,1346	Diyarbakır	0,9805
Antalya	1,0741	Mardin	0,9648
Eskişehir	1,0547	Muğla	0,9499
		İzmir	0,9481

Edirne	0,9456
Elazığ	0,9392
Kilis	0,9371
Düzce	0,9242
Kocaeli	0,9235
Kars	0,8987
Denizli	0,8849
Bayburt	0,8712
Bitlis	0,8672
Şirnak	0,8551
Malatya	0,8536
Amasya	0,8518
Kahramanmaraş	0,8480
Konya	0,8430
Isparta	0,8418
Erzurum	0,8321
Sinop	0,8249
Kayseri	0,8247
Bilecik	0,8218
Adana	0,8207
Mersin	0,8197
Tekirdağ	0,8177
Sakarya	0,8176
Iğdır	0,8173
Bartın	0,8171
Balıkesir	0,8139
Ağrı	0,8129
Bursa	0,8125
Trabzon	0,8100
Van	0,8023
Tokat	0,7966
Erzincan	0,7891
Kırıkkale	0,7869

Şanlıurfa	0,7853
Hatay	0,7685
Yozgat	0,7685
Karabük	0,7673
Artvin	0,7662
Afyonkarahisar	0,7542
Burdur	0,7526
Aksaray	0,7408
Yalova	0,7362
Kütahya	0,7328
Aydın	0,7304
Karaman	0,7259
Zonguldak	0,7214
Osmaniye	0,7114
Uşak	0,6963
Çanakkale	0,6941
Gaziantep	0,6902
Çorum	0,6866
Samsun	0,6776
Adıyaman	0,6758
Sivas	0,6656
Niğde	0,6612
Kırşehir	0,6469
Bolu	0,6466
Ordu	0,6455
Manisa	0,6346
Rize	0,6211
Çankırı	0,5999
Kırklareli	0,5965
Nevşehir	0,5937
Giresun	0,5824
Gümüşhane	0,5586
Kastamonu	0,5571

Çizelge 5’de istihdam verisi kullanılarak yapılan yeni hesaplamalar aktarılmıştır:

Çizelge 5. İl bazında LQ (çalışan) değerleri

İl	LQ çalışan		
Ankara	1,7448	Adıyaman	0,5590
İstanbul	1,6406	Samsun	0,5534
Kocaeli	1,1199	Sinop	0,5512
İzmir	1,0495	Elâzığ	0,5479
Kars	0,9529	Kırkkale	0,5450
Antalya	0,9367	Rize	0,5446
Trabzon	0,9315	Erzincan	0,5433
Diyarbakır	0,8566	Afyonkarahisar	0,5309
Malatya	0,8267	Aydın	0,5162
Muş	0,8110	Şanlıurfa	0,5156
Van	0,8079	Kırşehir	0,5147
Eskişehir	0,7733	Kahramanmaraş	0,5109
Siirt	0,7719	Artvin	0,5092
Iğdır	0,7610	Kastamonu	0,5012
Isparta	0,7545	Sakarya	0,5007
Konya	0,7492	Nevşehir	0,5003
Hakkari	0,7325	Düzce	0,4992
Erzurum	0,7183	Ağrı	0,4965
Ardahan	0,7098	Aksaray	0,4877
Batman	0,6884	Bartın	0,4876
Yozgat	0,6883	Şirnak	0,4831
Muğla	0,6828	Çankırı	0,4824
Sivas	0,6801	Amasya	0,4801
Adana	0,6731	Karabük	0,4783
Mersin	0,6638	Çanakkale	0,4704
Ordu	0,6614	Bayburt	0,4622
Tunceli	0,6604	Bilecik	0,4478
Edirne	0,6515	Karaman	0,4363
Tokat	0,6493	Niğde	0,4263
Mardin	0,6491	Gümüşhane	0,4083
Zonguldak	0,6458	Kütahya	0,3891
Bingöl	0,6456	Osmaniye	0,3807
Denizli	0,6383	Uşak	0,3653
Manisa	0,6282	Giresun	0,3473
Tekirdağ	0,6231	Bolu	0,3287
Kırklareli	0,6166	Kilis	0,2940
Yalova	0,6064		
Hatay	0,5929		
Kayseri	0,5901		
Burdur	0,5896		
Bursa	0,5821		
Çorum	0,5809		
Bahkesir	0,5721		
Gaziantep	0,5664		
Bitlis	0,5609		

Yeni bulgularda Türkiye’de KYE’de yoğunlaşan il sayısı 11’den 4’e inmiştir. 1 değerinin üzerinde LQ’ya sahip kentler sırasıyla Ankara, İstanbul, Kocaeli ve İzmir’dir. Yoğunlaşma görülen 4 ilin 2010 yılı için hazırlanan sosyo-ekonomik gelişmişlik indeksinde yer alan ilk 4 il olması istihdam verisi kullanılarak elde edilen sonuçların firma sayısı temel alınarak yapılan analizlerden daha gerçekçi bir tablo sunduğu işaret etmektedir (Yıldız vd., 2010). Ek olarak bu listede kümelenmenin gözlemlendiği Kocaeli ve İzmir illerinde daha önce hesaplanan LQ firma değerleri kapsamında yoğunlaşma tespit edilmemesi dikkate değer bir husus olarak öne çıkmaktadır.

Yöntem değişikliği Türkiye genelindeki KYE yoğunlaşma eksikliğinin daha belirgin vurgulanmasını sağlamıştır. İstihdama odaklı bu hesaplama ile uzmanlaşma tespit edilen yoğun nüfuslu iller Türkiye’nin iktisadi örgütlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu saptama daha önce aktarılan benzer çalışmaların bulguları ve beklentiler ile uyumludur. Ancak bu çerçevede dahi en yüksek LQ değerinin 1,75’i aşmaması Türkiye’nin arzu edilen büyüme potansiyeline yakınsayamamasının nedenlerinden biri olarak yorumlanabilir. Çünkü teknoloji ve yaratıcılık odaklı, yüksek katma değer yaratan KYE’de tecrübe edilen yoğunlaşmanın doğası itibari ile sürdürülebilir ve hızlı bir kalkınmayı da beraberinde getirmesi olasıdır.

4. Sonuç

İlgili alandaki veri yetersizliği genelde iktisadi coğrafya özelde kümelenme ekonomisi çalışan araştırmacılar için önemli bir problemdir. Bu eserde de benzer sorunlar tecrübe edilmiştir. Yerel işgücü sistemleri ile analiz yapmak mümkün olmadığı için öncelikli olarak firma yoğunlaşmaları hesaplanmış ancak gerçekçi sonuçlar elde edilememiştir. Bu nedenle il bazında dahi olsa işgücü istatistikleri ile kümelenme analizleri tekrarlanmış; en azından daha tatmin edici sonuçlara ulaşılmıştır. Ek olarak kullanılan veri setlerinin zorunluluktan ötürü çeşitli kurumlardan derlenmesi zaman zaman veriler arasında tutarsızlık gözlemlenmesine neden olmuştur. Çalışmada kullanılan iki yöntem ile elde edilen sonuçların ayrışmanın olası nedenlerinin: a) gelişmekte olan ülkelerde gözlemlenen ufak ölçekli firma yoğunluğunun yol açtığı sapmalar ve b) küçük firmaların faaliyetlerine olduğundan daha fazla değer biçmesi (Clifton ve Cooke, 2009; Lazzeretti vd., 2012) olduğu düşünülmektedir.

Gözlemlenen tablo KYE yoğunlaşması araştırmalarında Türkiye için istihdama odaklanılmasının daha gerçekçi değerlendirmelere ulaşmada faydalı olacağını işaret etmektedir. Ancak elbette ki öncelikli olarak kamu kesimi tarafından ilgili alanda sistematik ve tutarlı veri toplanması hayati önem taşımaktadır. Son tahlilde; Türkiye hızlı kalkınma için anahtar bir sektör niteliğindeki KYE örgütlenmesinde zayıf bir performans göstermektedir. Ar-Ge ve inovasyon ağırlıklı sektörlerle daha çok odaklanılması yaratılan katma değer inmelerek artmasına neden olacaktır. Çizelge 6’da görüldüğü üzere Türkiye’nin 2008-2011 dönemindeki performansı oldukça umut vadetmektedir. Üç yıl içerisinde KYE’nin toplam hacmi %38 artış sergilemiştir. İlerleyen dönemde hem kamu hem de özel sektör tarafından KYE yatırımların desteklenmesi ve teşviki kalkınma hedeflerine ulaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Çizelge 6. Türkiye’de KYE’nin gelişimi (2008-2011)

İktisadi faaliyetler	İstihdam 2008	İstihdam 2011	2011 yılı toplam istihdamına % olarak	İlgili dönemdeki artış	İlgili dönemde büyüme % olarak
Yayıncılık	2.701	15.258	8	12.557	465
Yazılım ve programlama	4.901	28.793	15	23.892	487
Tasarım	2.620	5.000	2,6	2.380	91
Film ve video	9.293	14.052	7,3	4.759	51
Reklamcılık	75.512	69.675	36,4	-5.837	-8
Eğlence-sanat ve kültürel eğitim	15.092	15.798	8,2	706	5
Müzik	1.225	1.853	1	628	51
Radyo ve TV	1.632	5.943	3,1	4.311	264
Fotoğraf	2.401	4.582	2,4	2.181	91
Mimarlık	23.799	30.680	16	6.881	29
Toplam	139.176	191.634	100	52.458	38

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hesaplanmıştır.

Referanslar

- AK-Avrupa Komisyonu, (2007) *First-ever European strategy for culture: contributing to economic growth and intercultural understanding*, IP/07/646, Brussels.
- Aksoy, A.; Enlil, Z. (2011) *Kültür Ekonomisi Envanteri İstanbul 2010*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Bassett, K.; Griffiths, R.; Smith, I. (2002) "Cultural industries, cultural clusters and the city: the example of natural history film-making in Bristol", *Geoforum*, 33, 165-177.
- Baum, S.; O'Connor, K.; Yigitcanlar, T. (2009) "The implications of creative industries for regional outcomes", *International Journal of Foresight and Innovation Policy*, 5(1-3), 44-64.
- Clifton, N.; Cooke, P. (2009) "Creative knowledge workers and location in Europe and North America: a comparative review", *Creative Industries Journal*, 2(1), 73-89.
- Cooke, P.; De Propriis, L. (2011) "A policy agenda for EU smart growth: the role of creative and cultural industries", *Policy Studies*, 32(4), 365-375.
- DCMS-Department of Culture, Media and Sports, (2001) *Creative Industries Mapping Document*, Department for Culture, Media and Sport, London.
- DCMS-Department of Culture, Media and Sports, (2013) *Classifying and Measuring the Creative Industries*, London.
- De Propriis, L. (2013), "Creative industries in the United Kingdom", in Lazzeretti, L. (ed.), *Creative Industries and Innovation in Europe*, Routledge, London, 103-117.
- DiNoto, M.; Merk, L. (1993) "Small economy estimates of the impact of the arts", *Journal of Cultural Economics*, 17(2), 41-53.
- EUROSTAT, (2011) *Eurostatpocketbooks: Cultural Statistics 2011*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Garcia, M.; Fernandez, Y.; Zofio, J. (2003) "The economic dimension of the culture and leisure industry in Spain: national, sectoral and regional analysis", *Journal of Cultural Economics*, 27 (1), 9-30.
- Güran, M.C.; Seçilmiş, İ.E. (2013) *Ankara Kültür Ekonomisi: Sektörel Büyüklüklerin Değerlendirilmesi*, Kültür Mirası ve Kültür Ekonomisi Envanteri Projesi (<http://www.envanter.gov.tr/files/kultur-ekonomisi/ake.pdf>, 09.05.2014).
- Hesmondhalgh, D. (2002) *The Cultural Industries*, Sage Publications, London.
- İZKA-İzmir Kalkınma Ajansı, (2013) *İzmir Kültür Stratejisi*, İzmir 2012 Kültür Ekonomisi, Kültür Altyapısı Envanteri ve İzmir Kültür Ekonomisi Gelişme Stratejisi Projesi (http://izka.org.tr/files/planlama/2_bolge_plani_dokumanlari/2014-2023/izmir_kultur_stratejisi.pdf, 09.05.2014)
- Lazzeretti, L. (2013) "Cultural and creative industries: an introduction", in Lazzeretti, L. (ed.), *Creative Industries and Innovation in Europe*, Routledge, London, 1-20.
- Lazzeretti, L.; Capone, F.; Boix, R. (2012) "Reasons for clustering of creative industries in Italy and Spain", *European Planning Studies*, 20(8), 1243-1262.
- Marcus, C. (2005) *Future of creative industries, implications and research policy*, European Commission, Brussels.
- Pratt, A. (1997) "The cultural industries production system: a case study of employment change in Britain, 1984-912", *Environment and Planning A*, 29(11), 1953-1974.
- Scott, A. J. (2006) "Entrepreneurship, innovation and industrial development: geography and the creative field revisited", *Small Business Economics*, 26(1), 1-24.
- Smart, M. W. (1974) "Labour market areas: uses and definition", *Progress in Planning*, 2(4), 238-353.
- Środa-Murawska, S.; Szymańska, D. (2013) "The concentration of the creative sector firms as a potential basis for the formation of creative clusters in Poland", *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, 20(1), 85-93.
- Stam, E.; De Jong, J. P. J.; Marlet, G. (2008) "Creative industries in the Netherlands: structure, development, innovativeness and effects on urban growth", *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 90(2), 119-132.
- Trippel, M.; Tödting, F.; Schuldner, R. (2013) "Creative and cultural industries in Austria", in Lazzeretti, L. (ed.), *Creative Industries and Innovation in Europe*, Routledge, London, 86-102.
- UNCTAD-United Nations Conference on Trade and Development, (2010) *Creative Economy: A Feasible Development Option. Creative Economy Report 2010*, United Nations Conference on Trade and Development.
- UNCTAD-United Nations Conference on Trade and Development, (2008) *Creative Economy Report 2008*, Geneva-New York.
- Yıldız, E. B.; Sivri, U.; Berber, M. (2010) "Türkiye'de illerin sosyoekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması (2010)", *Uluslararası Bölgesel Kalkınma Sempozyumu*, 693-705.
- WF-Work Foundation, (2007) *Staying Ahead: The Economic Performance of the UK's Creative Industries*, London.